

Vorstudie onderzoek 0-12-jarigen

Studie ten behoeve van de verbetering van de
informatievoorziening over jonge kinderen

Werkdocument 73

Vorstudie onderzoek 0-12-jarigen

Studie ten behoeve van de verbetering
van de informatievoorziening over
jonge kinderen

Werkdocument 73

Saskia Keuzenkamp

Sociaal en Cultureel Planbureau
Den Haag, maart 2001

Het Sociaal en Cultureel Planbureau is ingesteld bij Koninklijk Besluit van 30 maart 1973.

Het Bureau heeft tot taak:

- a. wetenschappelijke verkenningen te verrichten met het doel te komen tot een samenhangende beschrijving van de situatie van het sociaal en cultureel welzijn hier te lande en van de op dit gebied te verwachten ontwikkelingen;
- b. bij te dragen tot een verantwoorde keuze van beleidsdoelen, benevens het aangeven van voor- en nadelen van de verschillende wegen om deze doeleinden te bereiken;
- c. informatie te verwerven met betrekking tot de uitvoering van interdepartementaal beleid op het gebied van sociaal en cultureel welzijn, teneinde de evaluatie van deze uitvoering mogelijk te maken.

Het Bureau verricht zijn taak in het bijzonder waar problemen in het geding zijn, die het beleid van meer dan één departement raken.

De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport is als coördinerend minister voor het sociaal en cultureel welzijn verantwoordelijk voor het door het Bureau te voeren beleid. Omtrent de hoofdzaken van dit beleid treedt de minister in overleg met de minister van Algemene Zaken, van Justitie, van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties, van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, van Financiën, van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, van Economische Zaken, van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

© Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, maart 2001
Werkdocument 73

Sociaal en Cultureel Planbureau
Parnassusplein 5
2511 VX Den Haag
Tel. (070) 340 70 00
Fax (070) 340 70 44

Website: <http://www.scp.nl>
E-mail: info@scp.nl

INHOUD

1	INLEIDING	1
2	OPZET VAN DE VOORSTUDIE	3
3	INVENTARISATIE VAN DE INFORMATIEBEHOEFTE	5
3.1	Inleiding	5
3.2	Aansluiting bij het jeugdbeleid	6
3.3	Algemene aandachtspunten voor de informatievoorziening 0-12-jarigen	9
3.4	Inhoud	12
3.5	Opzet en aanpak van de informatievoorziening	15
4	BESCHIKBARE INFORMATIE	19
4.1	Inleiding	19
4.2	De verschillende onderwerpen nader belicht	21
4.3	Tot slot: informatievoorziening in beweging	27
5	VOORSTELLEN VOOR VERBETERING VAN DE INFORMATIEVOORZIENING OVER 0-12-JARIGEN	31
5.1	Inleiding	31
5.2	Onderzoeksvoorstel	33
	LITERATUUR	38
	BIJLAGE	39
	Lijst van personen waarmee gesprekken zijn gevoerd voor het inventariseren van de informatiebehoefte	

1 INLEIDING

Tussen de directie Jeugdbeleid (DJB) en het SCP is geruime tijd overleg gevoerd over het opzetten van een periodiek onderzoek naar de leef- en opvoedingssituatie van kinderen van 0-12 jaar. De achtergrond daarvan is de rol die het SCP probeert te vervullen in het verbeteren van de informatievoorziening ten behoeve van de landelijke jeugdmonitor. Met name over de 0-12-jarigen is sprake van fragmentarische gegevensverzameling. Dit betekent dat de leefsituatie van de jeugd slechts gedeeltelijk aandacht kan krijgen in de publicaties die verschijnen onder de noemer van de landelijke jeugdmonitor. De twee eerste publicaties uit deze reeks (Jeugd 1999 van het CBS en Rapportage jeugd 2000 van het SCP) hebben dan ook vrijwel uitsluitend betrekking op de jeugd van 12 jaar en ouder. Omdat de landelijke jeugdmonitor bedoeld is ter ondersteuning van de algemene beleidsontwikkeling ten aanzien van jeugdigen, is het wenselijk te komen tot structurele verbetering van de informatievoorziening over 0-12-jarigen.

Om de geconstateerde lacune in de informatievoorziening op te lossen zijn extra inspanningen noodzakelijk. Zoals in overleg tussen DJB en SCP is afgesproken heeft het SCP een voorstudie uitgevoerd, die duidelijk moet maken wat de beste manier is om invulling te geven aan de informatiebehoefte die met de landelijke jeugdmonitor gedekt moet worden.

De volgende vragen zullen in de voorstudie worden beantwoord:

- 1 Welke informatiebehoefte leeft er onder de belangrijkste actoren die betrokken zijn bij het jeugdbeleid in Nederland?
- 2 In hoeverre is het mogelijk om in deze informatiebehoefte te voorzien met de momenteel beschikbare gegevensbestanden en welke lacunes zijn er?
- 3 Wat is de beste manier om de lacunes op te lossen en structureel gestalte te geven aan een goede informatievoorziening over 0-12-jarigen?

2 OPZET VAN DE VOORSTUDIE

De vragen die in de voorstudie beantwoord worden vergen ieder een eigen werkwijze. Hierna komen zij achtereenvolgens aan bod.

1 Inventarisatie informatiebehoefte

Om de informatiebehoefte in kaart te brengen wordt gebruik gemaakt van verschillende bronnen. In de eerste plaats bieden de eerdere studies die in opdracht van de Commissie Jeugdonderzoek zijn verricht een bruikbaar basisoverzicht (Van Tilborg en Riemersma, 1995; Pels, Verweij en Van Bommel 1996; Koppert 1996; Fleurke en De Vries 1996; Freriks 1996). In de tweede plaats wordt nagegaan of de in deze studies voorgestelde inhoud aansluit bij het actuele jeugdbeleid. Daartoe vindt een vergelijking plaats met enkele overzichten van dit beleid (m.n. Gilsing 1999, Jeugdbeleid in ba(la)ns (1999), Gilsing et al 2000). Bovendien zal een aantal betrokken partijen worden geraadpleegd (zoals grote steden, provincies, rijk, landelijke jeugdorganisaties e.d.) Een en ander mondt uit in een overzicht van de aard en inhoud van de informatiebehoefte.

2 Informatiebehoefte versus informatieaanbod

De tweede vraag behelst het vergelijken van de informatiebehoefte met het beschikbare aanbod aan gegevensbronnen (enquêtes, peilingen, registraties). Afgezien van een inhoudelijke vergelijking om te bezien of de verschillende thema's gedekt zijn, gaat het bij de analyse ook om de kwaliteit van de beschikbare data voor gebruik in de landelijke jeugdmonitor (o.a. systematische verzameling, periodiciteit, landelijke representativiteit). Hierbij wordt zowel gekeken naar gegevens die op SCP en CBS beschikbaar zijn, als naar de mogelijkheden om gebruik te maken van gegevens die anderen hebben (met name onderzoeksinstituten en departementen). Voor deze fase wordt gebruik gemaakt van op het SCP en CBS aanwezige kennis. Ook zal contact gezocht worden met anderen die wellicht bruikbare gegevens zouden kunnen leveren.

3 Voorstel voor verbetering van de informatievoorziening

De uitkomsten van de eerste twee vragen leveren inzicht in de gewenste verbetering van de informatievoorziening. De derde kwestie die aan bod komt is het uitwerken van een voorstel voor de wijze waarop de verbetering het best gestalte kan krijgen. In de notitie 'Voorstel DJB globale invulling van de voorstudie jonge kinderen' zijn criteria geformuleerd die van belang zijn voor de

uitwerking van dit voorstel. Kort samengevat luiden deze criteria als volgt:

- aansluiten bij beleidsvragen BANS-partijen;
- passend in lijn van de jeugdmonitor (CBS als 'dataverzamelaar', SCP als 'interpretator');
- optimale waarborg voor periodiciteit;
- goede vertegenwoordiging van risicogroepen;
- goede mogelijkheden voor brede analyses van jeugdigen (gezondheid, schoolprestaties, welzijn, criminaliteit, risicofactoren, e.d.);
- na 1 jaar informatie beschikbaar (rechte tellingen);
- efficiënte verzamelwijze (zo mogelijk inpassen in bestaande dataverzamelingen);
- betrouwbare en valide gegevens.

Op basis van een verkenning van verschillende mogelijke vormen van gegevensverzameling en rekening houdend met de genoemde criteria wordt een voorstel voor het onderzoek ontwikkeld. Ook voor beantwoording van deze vraag vinden enkele gesprekken plaats, in dit geval met mogelijke samenwerkingspartners / uitvoerders.

3 INVENTARISATIE VAN DE INFORMATIEBEHOEFTE

3.1 INLEIDING

In 1995 en 1996 zijn in opdracht van de Commissie Jeugdonderzoek diverse studies uitgevoerd ten behoeve van de ontwikkeling van een landelijke jeugdmonitor (Van Tilborg en Riemersma 1995; Pels, Verweij en Van Bommel 1996; Koppert 1996; Fleurke en De Vries 1996; Freriks 1996). Deze studies bieden bij elkaar een tamelijk uitputtend overzicht van de (mogelijke) functies, uitgangspunten, inhoud en opzet van een jeugdmonitor. De Voorstudie waar dit rapport verslag van doet is uiteraard niet bedoeld om dit werk nog eens dunnetjes over te doen. Ook het bieden van een samenvattend overzicht en een reflectie op de bevindingen is niet meer nodig, aangezien de studie van Freriks (1996) die functie al vervult.

Waar in 1995 en 1996 een aantal kwesties nog onbeslist waren, is inmiddels al enige invulling aan de landelijke jeugdmonitor gegeven. Zo zijn doel en functie bepaald: beschrijving en signalering van trends in de leefsituatie en ontwikkeling van jeugdigen; algemene reflectie op de bevindingen in het licht van het landelijke jeugdbeleid; bevorderen van politiek en maatschappelijk debat over de staat waarin de jeugd verkeert en te verwachten ontwikkelingen daarin; verbetering van de informatievoorziening over jeugdigen. Ook zijn de eerste publicaties al verschenen (CBS 1999 en Wittebrood en Keuzenkamp 2000). Zoals gezegd schieten deze publicaties echter tekort waar het de 0-12-jarigen betreft en is deze Voorstudie erop gericht de informatievoorziening over deze categorie jeugdigen te verbeteren, zodat de landelijke jeugdmonitor in de toekomst zijn functies beter kan vervullen dan nu het geval is.

Relevant om in dit verband te vermelden is bovendien het onderzoek van het SCP naar het lokaal jeugdbeleid. Deze onderzoekslijn maakt geen deel uit van de landelijke jeugdmonitor, maar is ingebed in een breder onderzoek naar het lokaal sociaal beleid. Vanaf 2002 zal periodiek een beleidseffectrapportage lokaal jeugdbeleid worden uitgevoerd. Deze dient twee doelen: het volgen van de inhoudelijke en procesmatige ontwikkelingen in het jeugdbeleid en het evalueren van het lokaal jeugdbeleid. Vooral de laatste functie is hier van belang: het gaat om het vaststellen van de relatie tussen het gevoerde beleid en de effecten ervan. Naast informatie over het gevoerde beleid en vanuit registraties bij voorzieningen, kunnen gegevens over de leefsituatie van jeugdigen op lokaal niveau een aanvulling vormen.

Voortbouwend op de bovengenoemde studies uit 1995 en 1996 en aansluitend op de huidige invulling van de landelijke jeugdmonitor is de informatiebehoefte,

zoals die onder beleidsactoren leeft, nader verkend. Daarbij is de aandacht niet zozeer gericht op het doel en de functie van de landelijke jeugdmonitor, maar veeleer op de vraag om wat voor informatie over 0-12-jarigen beleidsactoren nu het meest verlegen zitten. Voor deze verkenning zijn met name ambtenaren en een enkele bestuurder van de verschillende overheden benaderd, daarnaast vertegenwoordigers van VNG en IPO en van een aantal landelijke instellingen die zich met jeugdbeleid bezig houden (NIZW en LPJ) en tenslotte een aantal wetenschappers die nogal eens een adviserende rol vervullen richting jeugdbeleid. Zie voor het overzicht van de personen waarmee gesproken is bijlage 1.

Alvorens over te gaan tot een weergave van de uitkomsten van deze verkenning volgt eerst een beknopt overzicht van de belangrijkste kwesties waar het jeugdbeleid zich momenteel op richt (paragraaf 3.2). De verbetering van de informatievoorziening moet immers kunnen dienen om te reflecteren op de doelen van het jeugdbeleid. Daarna komen enkele algemene aandachtspunten aan bod die volgens de geïnterviewde sleutelpersonen van belang zijn voor het verbeteren van de informatievoorziening c.q. het eventueel opzetten van nieuw onderzoek (paragraaf 3.3). Paragraaf 3.4 behandelt wensen ten aanzien van de inhoud van de informatiebehoefte en paragraaf 3.5 gedachten over de wijze waarop de informatievoorziening verbeterd kan worden.

3.2 AANSLUITING BIJ HET JEUGDBELEID

Het Nederlandse jeugdbeleid heeft een tamelijk hybride karakter. Grote delen van het jeugdbeleid zijn gedecentraliseerd naar de lokale en provinciale overheid, terwijl tegelijkertijd de rijksoverheid in meerdere opzichten een bepalende rol blijft spelen. Daarnaast zijn er vele partijen in het veld die zich met jeugdbeleid bezig houden. Om de situatie van versnippering en overlap te doorbreken en te komen tot een samenhangend jeugdbeleid, is in het kader van het Bestuursakkoord-nieuwe-stijl (BANS) een gezamenlijke visie op het jeugdbeleid opgesteld. Deze visie, die is neergelegd in de nota *Jeugdbeleid in Ba(la)ns* (1999), moet richtinggevend zijn voor het beleid van alle overheden. Op basis van een beknopte probleemanalyse is in *Jeugdbeleid in Ba(la)ns* allereerst naar voren gebracht welke kwesties met name van belang zijn voor het jeugdbeleid. Ten eerste wordt naar voren gebracht dat het belangrijk is te voorkomen dat er een pedagogisch vacuüm ontstaat als gevolg van de toename van het aantal tweeverdieners. Dit impliceert de noodzaak van: voldoende capaciteit en kwaliteit in opvang, jeugdwerk en vrijetijdsvoorzieningen, ouderschaps- en zorgverlof en aansluiting schooltijden. Een tweede kwestie van

belang is de toerusting van de jeugd op nieuwe eisen, hetgeen vertaald wordt in een goede sociale sturing en stimulering van de zelfredzaamheid. Een derde punt van belang is het voorkomen van tweedeling (aandacht voor risicogroepen; goede toegankelijkheid van voorzieningen) en het bewaren van de sociale cohesie. Een vierde punt van aandacht is dat de harde kern van jeugd met problemen eerder bereikt moet worden (vroegtijdige onderkenning, samenhangend preventief aanbod). Ten slotte wordt een sluitende aanpak beoogd, met name vanwege kwetsbaarheid van jeugd in de verschillende overgangen.

Bovendien zijn in de nota enkele criteria geformuleerd die als uitgangspunt dienen voor het door de BANS-partijen te ontwikkelen jeugdbeleid. Deze criteria overstijgen als het ware de inhoudelijke thema's en de verschillende actuele beleidsprojecten en geven vooral richting aan de bestuurlijke handelwijze bij de beleidsvoering. De volgende criteria zijn vastgesteld. Het jeugdbeleid moet gevoerd worden in nauwe samenspraak met de jeugd (en hun opvoeders). Het jeugdbeleid moet zich niet alleen richten op problemen maar op het vergroten van kansen en beperken van risico's; dit is vertaald in een streven naar versterking van de algemene voorzieningen voor jeugd. Er is extra aandacht nodig voor risico's voor jeugd door signalering en preventie op jonge leeftijd. Daarbij wordt armoede als risicofactor met name genoemd en ook zou er meer aandacht uit moeten gaan naar de geïntemaliseerde problematiek. Een volgende criterium is dat de vraag van jeugdigen en ouders centraal moet staan. Daarbij moet gewerkt worden aan totstandbrenging van een samenhangend aanbod en het hanteren van een ketenbenadering. Tenslotte wordt gesteld dat projectbeleid alleen nog acceptabel is wanneer dat bijdraagt aan versterking van het structurele aanbod.

Waar het in deze nota gaat om het stellen van een algemeen, richtinggevend kader voor het jeugdbeleid, valt daarnaast een groot aantal concrete beleidsprojecten aan te wijzen die (geheel of gedeeltelijk) gericht zijn op 0-12-jarigen. De belangrijkste actuele beleidsprojecten zijn:

- lokaal preventief jeugdbeleid
- ontwikkeling Wet basisvoorziening kinderopvang
- uitbreiding kinderopvang
- voor- en voerschoolse educatie
- gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid
- herinrichting speciaal onderwijs
- Brede school
- verlengde schooldag (doelen verlengde schooldag - basisonderwijs: verrijken leermogelijkheden en participatiemogelijkheden)
- bestrijding van voortijdig schoolverlaten

- herinrichting jeugdgezondheidszorg
- herstructurering jeugdzorg
- uitbreiding van algemene vrijetijdsvoorzieningen voor jeugdigen
- bevordering jeugdparticipatie
- projecten ter preventie en bestrijding van jeugdcriminaliteit
- HALT en STOP
- bestrijding van huiselijk geweld

Veel van deze beleidsprojecten hebben een (soms sterk) bestuurlijk karakter, maar uiteindelijk gaat het uiteraard om het bevorderen van een gezonde en verantwoorde ontwikkeling van jeugdigen. Met het oog op het verbeteren van de informatievoorziening over 0-12-jarigen zijn met name de inhoudelijke doelstellingen die in de verschillende beleidsprojecten beoogd worden relevant. Nadere bestudering van de beleidsprojecten leidt tot het volgende overzicht van beoogde doelen:

- bevorderen van een gezonde fysieke en sociaal-emotionele ontwikkeling van jeugdigen;
- vroegtijdig onderkennen van ontwikkelingsstoornissen en maatschappelijke achterstanden;
- ondersteunen van cognitieve en sociale competenties van kinderen;
- verbeteren van de startcondities van kinderen uit risicogroepen bij de intrede in het basisonderwijs t.a.v. beheersing van de Nederlandse taal en sociale en cognitieve ontwikkeling;
- bevorderen van competenties en betrokkenheid van (vooral allochtone) ouders bij school en opvoeding;
- interveniëren bij gezondheidsbedreigende (omgevings)factoren (ook kindermishandeling en incest);
- voldoende en kwalitatief goede kinderopvang bieden;
- vermindering van onderwijsachterstanden;
- vermindering schooluitval en terugdringen spijbelen;
- vermindering doorverwijzingen naar het speciaal onderwijs;
- bevorderen van de veiligheid van kinderen in en om de school en in de buurt;
- vergroting van het inzicht in de vraag naar jeugdzorg;
- vermindering jeugdcriminaliteit;
- vermindering van het aantal contacten met politie en justitie;
- groei van het aantal taakstraffen en halt-afdoeningen ten opzichte van 'traditionele' straffen;
- vergroting subjectieve veiligheid voor jongeren;
- bevorderen van gezonde en verantwoorde vrijetijdsbesteding;
- vergroting sportdeelname;
- culturele vorming van jeugd;

- bevorderen van jeugdparticipatie.

Bij dit overzicht kan bovendien opgemerkt worden dat bepaalde groepen momenteel steeds met name de aandacht krijgen: de 0-6-jarigen, allochtone kinderen, autochtone kinderen met laag opgeleide ouders en kinderen in arme gezinnen.

Een belangrijke vraag in het kader van deze Voorstudie is vervolgens wat voor informatiebehoefte er bestaat in relatie tot deze doelen onder de verschillende bij het beleid betrokken actoren. In het onderzoek Knelpunten in het stedelijk jeugdbeleid (Gilsing et al 2000) kwam al naar voren dat er sprake is van een grote informatiebehoefte. Voor een belangrijk deel vloeit die informatiebehoefte voort uit het streven naar vraaggericht werken en het voeren van een samenhangend beleid. Dit betekent dat men behoefte heeft aan de mogelijkheid tot het uitwisselen van persoonsgegevens, de ontwikkeling van cliëntvolgsystemen en koppeling van registraties. Hoewel dit zeer begrijpelijk is, heeft men in de praktijk te kampen met aanzienlijke uitvoeringsproblemen en met knelpunten in het kader van de privacy-wetgeving.

Afgezien van dit type informatie, dat het mogelijk moet maken gerichte interventies te plegen (en de effectiviteit daarvan te evalueren), bestaat er bij beleidsactoren ook behoefte aan brede informatie over de leefsituatie van de jeugd (Gilsing et al 2000). Dit wordt niet nader toegelicht. De gesprekken die voor deze Voorstudie zijn gehouden maken echter duidelijk dat men die informatie meer in het algemeen van belang acht voor het verkrijgen van een overzicht van de ontwikkelingen in de leefsituatie van jeugdigen en het signaleren van eventuele problemen daarbij. Deze laatste behoefte sluit duidelijk aan bij de inzet van de landelijke jeugdmonitor: het beschrijven en signaleren van trends en te verwachten ontwikkelingen. Hoewel men deze informatie van groot belang acht, erkennen sommigen tegelijkertijd dat de directe betekenis ervan voor het beleid slechts beperkt kan zijn. Het beschikken over kennis betekent nog niet direct dat voor het beleid duidelijk is wat men moet doen.

3.3 ALGEMENE AANDACHTSPUNTEN VOOR DE INFORMATIEVOORZIENING 0-12-JARIGEN

Om zicht te krijgen op de behoefte aan informatie over 0-12-jarigen zijn gesprekken gehouden met een beperkt aantal sleutelpersonen die op enigerlei wijze betrokken zijn bij het jeugdbeleid (zie paragraaf 3.1). Tijdens de gesprekken is geprobeerd een goed beeld te krijgen van het soort informatie waar bij het jeugdbeleid betrokken personen nu het meest dringend behoefte aan

hebben. Daarbij kwam vaak een aantal meer algemene punten ter sprake die men van belang acht.

Een eerste punt dat vrijwel steeds werd benadrukt, is dat een *brede, integrale benadering* gevolgd zou moeten worden. De ontwikkeling van kinderen, hun leefsituatie en (opvoedings)context en individuele kenmerken zouden allemaal, integraal in beeld gebracht moeten kunnen worden. Deze hoge inzet acht men nodig om ontwikkelingen op de verschillende terreinen met elkaar in verband te kunnen brengen.

Men vindt het bovendien primair van belang over een representatief beeld van de Nederlandse jeugd te beschikken. De aandacht moet niet toegespitst worden op probleemgedrag en op risicocategorieën, maar de risicogroepen moeten wel vertegenwoordigd zijn in de onderzoekspopulatie. Op die manier is het mogelijk om een indruk te verkrijgen van de situatie en ontwikkelingen binnen deze groepen en om deze te kunnen vergelijken met de situatie en ontwikkelingen binnen de andere categorieën.

Een ander algemeen punt dat in de gesprekken naar voren kwam betreft de *schaal* waarop de gegevens beschikbaar zouden moeten zijn. Het zal geen verbazing wekken dat de respondenten daar verschillend over denken. Vanuit de landelijke overheid benadrukken respondenten de eigen verantwoordelijkheid van de verschillende bestuurlijke niveaus. De gegevens zouden landelijk representatief moeten zijn, waarbij een lokaal representatief bestand (of zelfs op het niveau van wijken) voor het hele land volstrekt onhaalbaar wordt geacht. Overigens hecht men er tegelijkertijd aan de informatievoorziening zo op te zetten dat ook provinciale en lokale overheden hier baat bij hebben.

Respondenten die redeneren vanuit het perspectief van de provinciale en lokale overheden achten de informatievoorziening pas echt interessant wanneer de gegevens uitgesplitst kunnen worden naar het eigen schaalniveau en vergelijking met anderen mogelijk is. Het zou mooi zijn wanneer lokaal verzamelde gegevens geaggregeerd kunnen worden, dan hebben lokale partijen er duidelijk baat bij evenals de rijksoverheid. Over de 0-12-jarigen is lokaal echter weinig informatie beschikbaar; vrijwel alle lokale jeugdmonitoren hebben betrekking op 12-plussers (zie verderop). Bovendien erkennen de meesten dat een dergelijke werkwijze voor veel gemeenten niet haalbaar is en benadrukt men het belang van een zodanige opzet van de informatievoorziening dat deze bruikbaar is voor de lokale situatie.

Een derde punt dat nogal eens ter sprake kwam gaat over het *koppelen en combineren van verschillende gegevensbronnen*. Velen benadrukken dat het belangrijk is niet opnieuw gegevens te gaan verzamelen, waar die er al zijn.

Bij dit punt zijn in feite twee zaken aan de orde: de beschikbaarheid van gegevens en de bruikbaarheid ervan. De beschikbaarheid en bruikbaarheid van gegevens komt meer uitgebreid aan de orde in paragraaf 4, maar in algemene zin is een enkele opmerking hier op zijn plaats. In de gesprekken kwam namelijk nogal eens een opvallende discrepantie aan het licht: enerzijds denkt men dat er eigenlijk heel veel informatie beschikbaar is, anderzijds constateert men dat wanneer men gericht op zoek gaat naar bepaalde informatie, die er vaak niet is. Hier zijn verschillende verklaringen voor te geven.

Ten eerste is er in de praktijk, onder personen die op een of andere wijze met jeugdigen werken, uiteraard veel kennis over jeugdigen. Van deze kennis is echter zelden systematische verslaglegging voorhanden. Neem bijvoorbeeld de consultatiebureaus, waarbinnen veel kennis over kinderen bestaat maar die niet wordt vastgelegd in schriftelijke of elektronische rapportages ten behoeve van derden. Waar wel een of andere verslaglegging plaatsvindt, is door het gebrek aan eenheid van taal of verschil van aandachtspunten veelal sprake van gebrekkige vergelijkbaarheid met informatie uit collega-instellingen. Ook gaat het vaak om zeer beperkte gegevens (zoals het aantal contacten), terwijl de informatiebehoefte van beleidsmakers verder gaat.

Ten tweede kan gewezen worden op een bijverschijnsel van wat sommigen met de term 'papagaaien- circuit' aanduiden. Het komt nog al eens voor dat er vanuit een of andere bron informatie naar buiten is gekomen over een bepaald onderwerp, die vervolgens klakkeloos door anderen is overgenomen en steeds wordt herhaald. Hierdoor is de indruk ontstaan dat er over dat terrein blijkbaar al sprake is van informatievoorziening, terwijl het in feite nogal eens om een incidenteel verricht onderzoek gaat.

Hoewel het belang van de onderlinge afstemming van beschikbare databronnen niet te ontkennen valt, zitten hier allerlei haken en ogen aan. Dit punt zal op verschillende momenten in deze rapportage nog terug komen.

Een vierde algemeen aandachtspunt dat in de gesprekken naar voren kwam betreft de *afbakening tot 12-minners*. Dat extra inspanningen met betrekking tot de informatievoorziening over deze leeftijdsgroep, en met name over de 0-6-jarigen, dringend nodig zijn wordt breed onderschreven. Verschillende respondenten merkten op waakzaam te zijn voor het ontstaan van een breuk in de informatie bij 12 jaar, waardoor vergelijking van de jongere en oudere jeugdigen lastig wordt.

Deze aandachtspunten zullen meegenomen worden in de verdere uitwerking van de voorstellen ter informatievoorziening. Samengevat betekenen zij dat:

- a) een brede, integrale benadering gehanteerd zal worden;

- b) gekozen wordt voor een landelijk representatieve opzet, waarbij de opzet zodanig moet zijn dat de gegevens ook voor lagere overheden bruikbaar zijn;
- c) eventueel nieuw op te starten onderzoek afgestemd zal worden op reeds beschikbare databronnen;
- d) in de voorstellen aandacht moet zijn voor continuïteit in de informatievoorziening over de hele leeftijdsrange van 0-25-jarigen.

3.4 INHOUD

In de eerdergenoemde studies van Van Tilborg en Riemersma (1995) en Pels, Verweij en Van Bommel (1996) is uitvoerig aandacht besteed aan de onderwerpen die in de landelijke jeugdmonitor aan bod zouden moeten komen. Hoewel de lijsten met them a's en onderwerpen die deel uit zouden moeten maken van een landelijke jeugdmonitor in de rapporten niet identiek zijn, komen zij sterk overeen. Naast de gebruikelijke individuele achtergrondkenmerken, gaat het om informatie over de ontwikkelingsstaat van jeugdigen, hun gezinssituatie en hun participatie in verschillende maatschappelijke domeinen. Daarbij zou het niet alleen moeten gaan om "objectieve" gegevens, maar er is uitdrukkelijk ook behoefte aan informatie over opvattingen en de beleving van de jeugdigen zelf. Samenvattend gaat het om de volgende topics (hierbij zijn alleen de topics die relevant zijn voor de 0-12-jarigen opgesomd):

Persoons- en gezinsgegevens (leeftijd, geslacht, etniciteit van ouders en kinderen, sociaal-economische kenmerken, gezinssamenstelling, woonsituatie, religie, psychosociale problematiek bij ouders, levensgebeurtenissen)

Ontwikkelingsstaat (gezondheid, sociaal-emotionele ontwikkeling, taal- en cognitieve ontwikkeling, morele ontwikkeling, persoonlijkheidsontwikkeling, sociale competentie)

Problematische ontwikkeling en -gedrag (geïnternaliseerd en geëxternaliseerd probleemgedrag, seksueel geweldservaringen, contacten met politie / justitie en hulpverlening)

Opvoeding (kwaliteit opvoedingsrelaties, opvoedingsstijlen)

Onderwijs (niveau, prestaties, leerproblemen, schoolloopbaan, spijbelen)

Inkomsten en uitgaven

Maatschappelijke en culturele participatie (kinderopvang, (vrije)tijdsbesteding, voorzieningengebruik, lidmaatschappen)

Vriendschappen en persoonlijke netwerken (relaties met vriend(inn)en en belangrijke anderen)

Beleving en opvattingen (beleving van relatie met ouders / vrienden / leerkrachten, schoolbeleving en prestatiemotivatie, toekomstverwachtingen, politieke opvattingen)

Bij vergelijking van de inhoudelijke thema's met de concrete beleidsdoelstellingen die in paragraaf 3.2 opgesomd zijn kan vastgesteld worden dat deze vrij naadloos op elkaar aansluiten. Bezien vanuit het kader van de landelijke jeugdmonitor is er een thema dat niet (direct) is terug te vinden in het overzicht van beleidsdoelen: vriendschappen en persoonlijke netwerken. Dit heeft ongetwijfeld te maken met het private karakter daarvan. Andersom geredeneerd is gezien vanuit de opsomming van beleidsdoelen het thema jeugdparticipatie (in de zin van betrokkenheid bij jeugdbeleid) niet expliciet genoemd in de studies voor de ontwikkeling van de landelijke jeugdmonitor evenmin als de behoefte aan opvoedingsondersteuning. Een verklaring daarvoor kan zijn dat deze thema's met name de laatste jaren hoog op de agenda van de beleidsmakers staat.

Een andere constatering is dat het overzicht een zeer breed scala aan onderwerpen biedt. In de gesprekken met sleutelpersonen is geprobeerd tot een nadere prioriteitsstelling te komen. Zoals eerder ter sprake kwam wordt weliswaar een brede opzet bepleit, maar daarbinnen kunnen nog allerlei keuzes gemaakt worden welke onderwerpen meer of minder uitgebreid aan bod komen.

Uit de interviews is gebleken dat met name drie thema's hoog scoren in de informatiebehoefte. Kort aangeduid gaat het om gegevens over de ontwikkeling van jeugdigen, de kwaliteit van de opvoedingsomgeving en de behoefte aan en tevredenheid met voorzieningen. Deze punten worden hier kort toegelicht.

Vrijwel iedereen zegt groot belang te hechten aan informatie over de *gezondheid, het welbevinden en de ontwikkeling van jeugdigen*. De fysieke gezondheid wordt daarbij wel genoemd, maar de meeste aandacht gaat uit naar de psychosociale gezondheid, het welbevinden, de taal- en cognitieve ontwikkeling en sociale vaardigheden. Ook de mate van voorkomen van geïnternaliseerd en geëxternaliseerd probleemgedrag zou in beeld gebracht moeten worden.

Bij de *kwaliteit van de opvoedingsomgeving* gaat de aandacht primair uit naar de gezinssituatie en de relatie tussen kinderen en hun ouders. Hoe gaat het er aan toe in gezinnen, is men tevreden over het verloop van de opvoeding en wat voor problemen doen zich eventueel voor? Daarnaast noemen sommigen ook de rol van andere pedagogische regimes (peuterspeelzaal en kinderopvang, onderwijs, vrijetijdsorganisaties) en eventuele veranderingen in de verhouding tussen de verschillende pedagogische regimes.

In de derde plaats heeft men behoefte aan informatie over de *vraag naar en ervaringen met voorzieningen*, met name voorzieningen voor opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering. Geconstateerd wordt dat er wel (fragmentarische) informatie beschikbaar is over de manifeste vraag naar voorzieningen, maar niet over de latente vraag. Over inhoud, intensiteit en ontwikkelingen in de vraag van opvoeders en kinderen naar voorzieningen en hun tevredenheid met het gebruik daarvan is volgens velen te weinig bekend. Diverse respondenten illustreren hun pleidooi door te wijzen op de grote aandacht in beleid voor opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering, terwijl eigenlijk nauwelijks iets bekend is over de omvang van de behoefte daaraan. Behalve voorzieningen voor opvoedingsondersteuning werden ook voorzieningen ten behoeve van de vrijetijdsbesteding genoemd en de mogelijkheden om buiten te spelen.

Afgaand op de frequentie en nadruk waarmee dit cluster van informatievragen over de ontwikkeling van kinderen, de opvoedingscontext en het voorzieningen zullen deze them'a's in elk geval uitdrukkelijk in de informatievoorziening opgenomen moeten worden. Daarnaast is nog een aantal andere them'a's naar voren gebracht, waarover men meer informatie zou wensen.

Het meest genoemd werden tijdsbesteding en leefpatronen. Bij tijdsbesteding gaat het dan bijvoorbeeld om buiten spelen, sportdeelname, lidmaatschap van verenigingen en televisiekijken, waarbij men niet alleen geïnteresseerd is hoeveel tijd kinderen daarmee doorbrengen, maar ook met wie zij dat doen. Bij leefpatronen doelt men veelal op riskante gewoonten, zoals weinig bewegen, ongezonde eetgewoonten en roken.

Daarnaast noemden sommigen nog specifieke onderwerpen, zoals: het aantal politiecontacten en criminaliteit onder 12-minners; toekomstoriëntaties van jeugdigen en de boodschappen die zij van opvoeders meekrijgen; veranderingen in de dagindeling van kinderen (o.a. continuroosters); de omgang met leeftijdgenoten; hoe ervaren kinderen de leef/speel-omgeving; belangstelling voor en betrokkenheid bij jeugdbeleid; ontwikkeling van risicogroepen (demografische trends); omgang met ICT (hoe leren kinderen dat, wat gebeurt er in die zin buiten het onderwijs).

Bij de laatstgenoemde onderwerpen en de tijdsbesteding en leefpatronen lijkt men vooral behoefte te hebben aan een aantal kernindicatoren, die een signalerende functie kunnen vervullen. Voor de ontwikkeling van beleid en voor diepergaand inzicht is (lokaal) specifiek en diepergaand onderzoek noodzakelijk.

Bij vergelijking van de informatie die is verkregen uit de interviews en de lijsten uit de eerdere studies valt op dat het thema onderwijs nauwelijks door de

respondenten genoemd is. Alleen de afstemming van taken tussen het onderwijs en andere opvoeders kwam af en toe ter sprake, evenals het belang van inzicht in hetgeen er gebeurt in de voor- en vroegschoolse educatie. De reden dat het onderwijs nauwelijks als belangrijk thema naar voren kwam is dat de informatievoorziening hierover al tamelijk goed is.

Verder werden inkomsten en uitgaven van kinderen niet als belangrijk aandachtspunt aangemerkt.

3.5 OPZET EN AANPAK VAN DE INFORMATIEVOORZIENING

In de interviews is ook uitgebreid gesproken over een aantal kwesties die betrekking hebben op de wijze waarop de informatievoorziening gestalte zou moeten krijgen. Het betreft de volgende thema's:

- een longitudinale versus cross-sectionele opzet;
- welke berichtgevers;
- periodiciteit en peilmomenten;
- afstemming van informatiestromen.

Een aantal respondenten hield een pleidooi voor een *longitudinale opzet* van de informatievoorziening. Alleen door grote groepen kinderen langere tijd te volgen is het echt mogelijk om inzicht te verkrijgen in causale verbanden en vast te stellen waarom sommige kinderen wel probleemgedrag gaan vertonen en andere niet. Ook de eventuele effecten van interventies zouden op die manier tot op zekere hoogte geanalyseerd kunnen worden. Anderen namen een meer relativerend standpunt in. Hoewel zij de waarde van longitudinaal onderzoek niet betwistten, vroegen zij zich af of het voor een monitor-project wel noodzakelijk is. Er is immers wel het een en ander bekend over welke categorieën jeugdigen tot de risicogroepen behoren. Door zowel de ontwikkeling van de omvang van deze categorieën in kaart te brengen als het voorkomen van probleemgedrag, zou het beleid voorzien kunnen worden van een belangrijk deel van de gewenste informatie. Wanneer er bovendien naast een cross-sectioneel, periodiek herhaald onderzoek ook dieptestudies worden uitgevoerd, wordt een goedkopere (en dus beter betaalbare) weg gekozen die de beleidsontwikkeling van voldoende informatie kan voorzien.

Hoewel longitudinaal onderzoek ongetwijfeld een meerwaarde kan bieden, zitten er vele haken en ogen aan en is het zeer kostbaar, zeker wanneer het op landelijk representatieve schaal opgezet zou moeten worden en de dataset uitsplitsing naar meer lokale informatie mogelijk moet maken. Gezien de hoge kosten en de veelheid aan en belang van andere wensen ten aanzien van de informatievoorziening, valt te overwegen in eerste instantie voor het opzetten

van een cross-sectioneel onderzoek te kiezen, maar dit zodanig op te zetten dat eventueel later alsnog besloten kan worden er een longitudinale project van te maken. Voor dit moment zou dit hooguit betekenen dat er een beperkt aantal extra inspanningen nodig is (respondenten vragen of zij later nogmaals benaderd mogen worden; een voorziening in het bestand treffen zodat latere peilingen gekoppeld kunnen worden; garanties inbouwen dat voldaan wordt aan de privacy-wetgeving en verantwoording afleggen aan de Registratiekamer).

De vraag *welke berichtgevers* men zou willen benutten is een ander punt dat veelvuldig ter sprake kwam. Er was algemene consensus over dat het dringend gewenst is om meerdere berichtgevers te gebruiken. Naast de ouders werden met name ook medewerkers van consultatiebureaus, peuterspeelzalen, kinderopvang en onderwijzers genoemd. Met name als het gaat om de ontwikkelingsstaat en eventuele problemen acht men het noodzakelijk om niet alleen van ouders en kinderen, maar ook van professionals informatie te verkrijgen om een betrouwbaar beeld te kunnen krijgen. Voor andere thema's, zoals het voorzieningengebruik en de vrijetijdsbesteding, zullen primair ouders als berichtgever bevraagd moeten worden. Van kinderen zelf zou men ook informatie willen hebben, met name als het gaat om belevingskwesaties. Tegelijkertijd realiseren de respondenten zich dat de mogelijkheden daartoe bij 0-12-jarigen beperkt zijn.

Diverse respondenten benadrukten met name de waarde van de jeugdgezondheidszorg als informatiekanaal, vooral omdat het bereik van de doelgroep daar erg hoog is. Sommigen brachten ook de Rotterdamse Jeugdmonitor naar voren als een goed voorbeeld dat navolging zou verdienen.

Periodiciteit. Hoewel sommige respondenten aangeven eigenlijk jaarlijks of tenminste tweejaarlijks nieuwe gegevens te willen hebben, zijn de meesten van mening dat dat misschien wel mooi zou zijn, maar dat eens in de 4 of 5 jaar ook wel voldoende is. De veranderingen gaan over het algemeen immers toch niet zo snel. Wanneer dat (voor bepaalde onderwerpen) wel het geval is kan immers altijd nog besloten worden een extra, eventueel beperkt onderzoek uit te voeren. Een belangrijk punt is verder op welke meetmomenten in de kindertijd gegevens verzameld moeten worden. Elk jaar peilen vindt niemand nodig. De respondenten noemen meestal 6 à 7 peilmomenten, bijvoorbeeld: één keer tussen 0 en 2 jaar, één keer tussen 2 en 4, aan het begin van de schoolloopbaan, in groep 3, in groep 5 en aan het eind van de basisschool.

Afstemming van verschillende informatiestromen kwam hiervoor ook al kort ter sprake. Het belang van vergelijkbaarheid van gegevens uit verschillende bronnen wordt alom erkend, maar de realisatie van die wens blijkt in de praktijk

vaak moeizaam of niet te lukken. Zo wordt er bijvoorbeeld al jaren gesproken over het gebruik van een vragenlijst voor landelijke jeugdmonitoring (de G21-vragenlijst), maar in de praktijk houden gemeenten zich daar maar in beperkte mate aan. De vragenlijst bevat weliswaar naast 'vaste vragen' ook 'optionele vragen', maar ook dan blijken lokaal eigen accenten gelegd te worden. De vergelijkbaarheid van de uitkomsten is dan ook beperkt. Overigens doet zich wat de 0-12-jarigen de gunstige omstandigheid voor dat er zeer weinig gemeenten zijn die deze leeftijdsgroep in hun jeugdmonitor mee nemen (voor zover bekend alleen Rotterdam), afgezien van het gebruik van gegevens die instellingen over deze kinderen verstrekken. Het terrein ligt dus nog braak en biedt kansen om tot uniformiteit te komen.

Een belangrijke mogelijkheid om tot afstemming te komen doet zich verder voor bij de jeugdgezondheidszorg. Van 1991 tot 1998 werden door TNO Preventie en Gezondheid regelmatig peilingen verricht, met deels wisselende en deels vaste onderwerpen. De financiering van deze peilingen is na de evaluatie van de jeugdgezondheidszorg stopgezet. In het gesprek met de betrokken ambtenaar bij VWS kwam echter naar voren dat met de invoering van de nieuwe structuur ook gewerkt zal worden aan de wijze waarop de beleidsinformatie gestalte zal krijgen. Of dat weer via peilingen zal gebeuren, via integrale (electronische) dossiers of anderszins moet nog worden gezien en ook de inhoud van de gewenste beleidsinformatie ligt nog open. Een kwestie die daarbij van belang is, is welke gegevens noodzakelijkerwijs verkregen moet worden van alle instellingen en over de hele populatie, en waar volstaan kan worden met aanvullend (steekproef)onderzoek. Het is immers niet wenselijk de administratieve last van de jeugdgezondheidszorg te verzwaren, wanneer een beperkter onderzoek voldoende informatie kan bieden.

Afstemming is voorts gewenst met een aantal initiatieven die op universiteiten momenteel genomen worden voor de uitvoering van longitudinaal onderzoek dat met name is gericht op het vergroten van inzicht in het ontstaan van probleemgedrag bij kinderen. Bij die afstemming moet vooral gedacht worden aan de wijze waarop bepaalde cruciale variabelen geoperationaliseerd worden en welke categorieën onderscheiden worden, zodat het relateren van de bevindingen van de verschillende onderzoeken mogelijk is. Voor het voorzien in de landelijke behoefte aan informatie zijn deze onderzoeken echter te beperkt van opzet. Zo heeft het project 'Generation-R' betrekking uitsluitend op kinderen uit Rotterdam in de populatie opgenomen en een longitudinaal onderzoek in Noord-Nederland start pas bij wat oudere kinderen (10 en 11 jaar).

Een laatste punt van afstemming betreft lopende onderzoeken en monitoren zoals enquêtes van CBS en SCP, het Scholierenonderzoek en de GOA-monitor. Deze punten komen in paragraaf 4 nader aan bod.

4 BESCHIKBARE INFORMATIE

4.1 INLEIDING

Een tweede punt dat in deze Voorstudie behandeld wordt is het inventariseren van de beschikbaarheid van systematische gegevensverzamelingen over 0-12-jarigen. De inventarisatie is uitdrukkelijk beperkt tot periodiek verrichte onderzoeken, aangezien continuïteit in de informatievoorziening beoogd wordt. In de inventarisatie zijn voorts uitsluitend bronnen meegenomen waarmee het mogelijk is om een landelijk representatief beeld te schetsen.

Schema 1 bevat een zeer beknopt overzicht van de beschikbare bronnen, gerangschikt vanuit de onderwerpen waarover beleidsmakers regelmatig geïnformeerd willen worden. Gelet op de magere vulling van de cellen valt onmiddellijk op dat er over veel onderwerpen geen periodieke informatieverzameling plaats vindt en voor zover dat wel gebeurt het veelal om een beperkt deel van de 0-12-jarigen gaat. Met name over de allerjongsten worden vrijwel geen gegevens verzameld. Een ander punt dat opvalt is dat geen van de bronnen de gewenste 'integrale benadering' mogelijk maakt, waarbij verschillende aspecten van de leefsituatie van 0-12-jarigen in samenhang bestudeerd kunnen worden. Dit is vooral een gevolg van het feit dat de meeste onderzoeken een thematische insteek kennen, en niet zijn opgezet vanuit een categoriaal perspectief (zoals bijvoorbeeld wel het geval is bij het Nationale Scholierenonderzoek en POLS-Jeugd).

Hierna volgt een nadere toelichting op de beschikbaarheid van informatie. Daaraan vooraf gaand kunnen echter eerst twee meer algemene opmerkingen worden gemaakt, die op vrijwel alle bronnen betrekking hebben. In de eerste plaats moet over het algemeen bevestigd worden dat een eventuele uitsplitsing naar risicogroepen op basis van de meeste bronnen maar in beperkte mate mogelijk is. Het aantal cases is vaak aan de lage kant, vooral wanneer ook naar verschillende leeftijden uitgesplitst moet worden. Daar komt bij dat de risicogroepen relatief klein zijn en dus ook maar in beperkte aantallen in de steekproeven voorkomen. Voor sommige risicogroepen (met name leden van etnische minderheden en laag opgeleiden) geldt bovendien dat zij in de meeste gevallen onvoldoende in de steekproef gerepresenteerd zijn. In de tweede plaats moet opgemerkt worden dat eveneens uitsplitsing naar lokaal niveau in veel gevallen lastig zal zijn. Het lage aantal cases, zeker wanneer er onderscheid gemaakt moet worden tussen verschillende leeftijdsgroepen, is ook hier een probleem.

Schema 1 Periodieke informatievoorziening over 0-12-jarigen

Onderwerpen	Bron	Aard bron	Leeftijd	Aantal cases
Ontwikkelingsstaat				
- fysieke gezondheid en ontwikkeling	POLS-GZ en AVO	enquêtes	0-12 resp. 6-12	POLS-GZ: ± 2000
- psychosociale ontwikkeling	-	-	-	AVO: ± 1300
- taal- en cognitieve ontwikkeling	PRIMA	enquêtes en	5-12	PRIMA: ± 60.000
- morele ontwikkeling	-	toetsen	-	-
- persoonlijkheidsontwikkeling	-	-	-	-
Problematische ontwikkelingen - gedrag				
- welbevinden	NSO-B ^a	enquête	11-12	± 3000
- geïnternaliseerd probleemgedrag	NSO-B ^a	-	-	-
- geëxternaliseerd probleemgedrag	-	-	-	-
- (seksueel) geweldervaringen	STOP-registraties ^b	-	-	-
- contacten met politie en justitie	SRJV e.a. en AVO ^c	registraties en	0-12	AVO: ± 1300
- contacten met hulpverlening	-	enquête	-	-
- behoefte aan hulpverlening	-	-	-	-
- gevoelens van onveiligheid	-	-	-	-
Opvoeding				
-thuisklimaat (relatie met vader en moeder)	PRIMA ^a	enquête	5-12	± 60.000
-opvoedingsproblemen	AVO ^c	enquête	0-12	± 4300 ^f
-behoefte aan opvoedingsondersteuning	AVO ^c	enquête	0-12	± 4300 ^f
-belangrijke andere opvoeders	-	-	-	-
-verhouding tussen de verschillende opvoeders	-	-	-	-
Kinderopvang				
-vraag naar peuterspeelzalen (manifest/latert)	AVO	enquête	2-4	± 1800 ^d
-waardering peuterspeelzalen	SGBO, Stat. 2	registraties, 1	0-12	AVO: ± 1800 ^d
-vraag naar kinderopvang en bso (manifest/latert)	Kindercentra, AVO	enquête	-	-
-waardering van kinderopvang en bso	-	-	-	-
Tijdsbesteding en leefpatronen				
-tijdsbesteding (buiten spelen, tv-kijken, ICT, e.d)	NSO-B ^a	enquête	11-12	± 3000
-sport- en cultuurdeelname	AVO	enquête	6-12	± 1300
-lidmaatschap van verenigingen	AVO	enquête	6-12	± 1300
-omgang met leeftijdgenoten	-	-	-	-
-riskante gewoonten	Peilstations	enquête	10-12	± 3000
-belangstelling voor en betrokkenheid bij jeugdbeleid	-	-	-	-
-waardering van vrijetijdsaanbod	-	-	-	-

Onderwijs				
-niveau en prestaties	PRIMA	enquête en	5-12	± 60.000
-leer- en gedragsproblemen	PRIMA	toetsen	5-12	± 60.000
-schoolbeleving en prestatiefemotivatie	PRIMA	enquête enquête	5-12	± 60.000
Toekomstverwachtingen en opvattingen				
Inkomsten en uitgaven	NSOB	enquête	11-12	± 3000
Persoons- en gezinskenmerken				
-persoonskenmerken (leeftijd, sekse, etniciteit)	zie tekst			
-gezinskenmerken (soc. econ. kenmerken ouders, huishoudenssamenstelling, woonsituatie, religie)				
-belangrijke levensgebeurtenissen bij het kind				

^a Zeer beperkt gemeten.

^b Deze registratie staat nog in de kinderschoenen en levert momenteel nog geen landelijke, betrouwbare gegevens op.

^c De globale schatting van het aantal betreft hier het aantal huishoudens met kinderen tot en met 11 jaar.

^d Het betreft het aantal huishoudens met kinderen jonger dan 5 jaar.

4.2 DE VERSCHILLENDE ONDERWERPEN NADER BELICHT

4.2.1 *Ontwikkelingsstaat*

Wat betreft de ontwikkelingsstaat van kinderen wordt momenteel alleen periodiek informatie verzameld over de fysieke gezondheid en ontwikkeling en over de taalvaardigheid en cognitieve ontwikkeling. De psychosociale-, sociaal-emotionele-, de morele- en de persoonlijkheidsontwikkeling worden niet periodiek en systematisch via onderzoek in kaart gebracht.

De *fysieke gezondheid* van kinderen komt in twee bronnen aan bod: de Gezondheidsenquête die onderdeel uitmaakt van POLS (POLS-GZ) en het Aanvullend Voorzieningsgebruik Onderzoek (AVO).

POLS-GZ is in principe een continu gehouden enquête, waarbij de vragen over 0-12-jarigen door de ouders/verzorgers worden beantwoord. Vaste onderwerpen die aan bod komen zijn: een generieke gezondheidsmaat (alleen voor 4 t/m 11 jaar), subjectief gezondheidsoordeel, langdurige aandoeningen/stoornissen en veelvoorkomende gezondheidsklachten, kortdurende functiebeperkingen, gebruik van hulpmiddelen voor zien en horen (alleen voor 4 t/m 11 jaar), lengte en gewicht, geboortelengte en -gewicht. Daarnaast zijn met ingang van 2001 vragen in het onderzoek opgenomen die betrekking hebben op: woordblindheid,

verstandelijke handicap, hyperactiviteit, emotioneel welzijn en omgang met gezinsleden.

Het AVO is een vierjaarlijks onderzoek om gegevens te verkrijgen over het gebruik van een groot aantal maatschappelijke en culturele voorzieningen door de Nederlandse bevolking. Het onderzoek richt zich zowel op meting van het gebruik van voorzieningen als op meting van een breed scala van kenmerken die een huishouden en de individuele personen binnen een huishouden karakteriseren. Naast een huishoudensenquête en een personenenquête kent het AVO een jeugd-vragenlijst, die afgenomen wordt bij kinderen van 6 t/m 15 jaar uit de responderende huishoudens. Deze bevat vooral vragen over vrijetijdsbesteding, maar ook enige informatie over de mate van beperkingen en een beperkt aantal vragen over (met name medische) dienstverlening. Via het huishoudensformulier is bekend of er kleinere kinderen in het huishouden zijn, maar over hun ontwikkelingsstaat is niets bekend.

De *taalvaardigheid en cognitieve ontwikkeling* van kinderen kan in kaart gebracht worden met gebruikmaking van de zogenaamde *PRIMA*-cohorten. Het doel van dit onderzoek is om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van het primair onderwijs in Nederland (zowel het basisonderwijs als het speciaal onderwijs). Het onderzoek is gestart in 1994/1995 en uitgevoerd op 700 basisscholen (leerlingen van de groepen 2, 4, 6 en 8) en 100 scholen van het speciaal onderwijs (equivalenten van die groepen). Behalve via de kinderen wordt informatie verzameld via de leerkrachten, schooldirecties en ouders. Een tweede meting vond plaats in 1996/1997, een derde in 1998/1999 en momenteel (2000/2001) vindt wederom een meting plaats. Het bestand bevat veel informatie over de leerlingen, waaronder resultaten van een aantal toetsen (taal, rekenen, intelligentie). Daarnaast zitten er veel gegevens over de ouders in het bestand, evenals over het thuis klimaat (volgens schriftelijke opgave van de ouders).

4.2.2 *Problematische ontwikkeling en -gedrag*

Problematische ontwikkeling en problematisch gedrag van jeugdigen trekken veel aandacht in beleid en media. Zoals uit schema 1 valt af te lezen komen er echter over het voorkomen hiervan bij 0-12-jarigen vrijwel geen periodieke gegevens beschikbaar. Over het welbevinden, het geïnternaliseerd en het geëxternaliseerd wordt in nogal beperkte mate wat informatie verzameld in het Scholierenonderzoek-Basisonderwijs. De informatievoorziening over contacten met politie en justitie wordt via de STOP-registraties enigszins vormgegeven. Informatie over contacten met de hulpverlening komen aan bod in registraties, met name van de SRJV en in het AVO. De verschillende bronnen en hun inhoud worden hierna kort besproken.

Het Scholierenonderzoek-Basisonderwijs (NSO-B) biedt zoals gezegd in beperkte mate zicht op het *welbevinden en het geïnternaliseerd en geëxternaliseerd probleemgedrag*. Dit onderzoek betreft een uitbreiding van het al langer bestaande Scholierenonderzoek - dat zich voorheen beperkte tot middelbare scholieren - en is afgenomen in de hoogste groep van het basisonderwijs. De eerste peiling bij die groep vond plaats in 1999-2000. Overigens moet opgemerkt worden dat over eventuele continuering van de uitbreiding met deze groep nog geen beslissing is genomen¹. De gegevens over het welbevinden en probleemgedrag zijn gebaseerd op zelfrapportage van de leerlingen. Hoewel de gegevens wel informatief zijn, wordt uit wetenschappelijke kring nogal eens als kritiekpunt naar voren gebracht dat het beter zou zijn om gebruik te maken van gevalideerde meetinstrumenten zoals de CBCL (Child Behavior Check List). In de vragenlijst komen ook andere onderwerpen aan bod, zoals tijdsbesteding, schoolbeleving, inkomsten en uitgaven en de relatie met de ouders.

Registraties van contacten van 12-minners met de politie vinden niet systematisch plaats. Er vinden wel initiatieven plaats om te komen tot een systematische, landelijk vergelijkbare registratie van STOP-reacties, maar vooralsnog is de informatievoorziening nog tamelijk gebrekkig.

De informatievoorziening over *contacten van kinderen met hulpverlenende instellingen* is een kwestie die al vele jaren aandacht krijgt. Het voert in dit kader te ver om uitvoerig in te gaan op de inhoud en kwaliteit van de in registraties beschikbare informatie, vooral ook omdat er in het licht van de invoering van de Wet op de jeugdzorg veel energie wordt gestoken in de verbetering van de informatiehuishouding rond de Bureaus Jeugdzorg. Op deze plaats kan echter niet onvermeld blijven dat in de eerder beschreven interviews met sleutelpersonen vaak veel kritiek werd geleverd op de gebrekkige voortgang van dit al jaren lopende traject, en sommigen zich serieus afvroegen of het ooit wel wat zou worden. Voor dit moment kan echter vastgesteld worden dat er wel wat gegevens beschikbaar zijn over de cliëntèle van de jeugdzorg. Met name de Stichting Registratie Jeugd Voorzieningen (SRJV) is een belangrijke leverancier. Daarnaast zijn er bijvoorbeeld ook gegevens beschikbaar van de Kindertelefoons, de Advies- en Meldpunten Kindermishandeling en de Opvoedtelefoons (NIZW). Bieden deze registratiegegevens uit instellingen alleen informatie over de feitelijke gebruikers, in het eerdergenoemde Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek (AVO) is een beperkt aantal vragen over contacten met

¹ De belangrijkste financiers van het Scholierenonderzoek zijn de Commissie Jeugdonderzoek en het Sociaal en Cultureel Planbureau.

hulpverlening opgenomen. Hierdoor kunnen gebruikers en niet-gebruikers met elkaar worden vergeleken. Aan ouders is gevraagd of zij zorgen hadden over de opvoeding, ontwikkeling en/of het gedrag van hun kinderen, waarop die zorgen betrekking hadden, of zij hulp of advies hebben gevraagd bij een aantal met name genoemde instanties en of zij hulp hebben gekregen. Met dit onderzoek kan (zij het tamelijk oppervlakkig) enig zicht worden geboden op de behoefte van ouders aan hulpverlening of opvoedingsondersteuning. In het AVO is ook door (of namens) de kinderen van 6 jaar en ouder in het huishouden gerapporteerd over hun gebruik van een klein aantal instanties (Kinder telefoon of Kinderrechtswinkel, Jongeren Advies Centra e.d en Jongeren Informatie Punten).

Een voordeel van het AVO vergeleken met de registraties is overigens dat er in het AVO meer achtergrondkenmerken van het kind en diens thuissituatie bekend zijn.

4.2.3 *Opvoeding*

Over opvoeding vindt geen periodieke gegevensverzameling plaats. Hier en daar bevatten de hiervoor genoemde onderzoeken wat informatie over de thuissituatie, waardoor het mogelijk is na te gaan in hoeverre bepaalde aspecten van de ontwikkeling van kinderen samenhangen met de thuissituatie. Met name de PRIMA-cohorten verdienen in dat verband vermelding. Overigens moet daarbij opgemerkt worden dat over de thuissituatie uitsluitend informatie van de ouders is verkregen. Via het NSO-B is eveneens in beperkte mate wat bekend over de thuissituatie van 11-12-jarigen, in dit geval alleen op basis van informatie van de kinderen.

Zoals onder het vorige punt (problematische ontwikkeling en -gedrag) al vermeld staat verschaft het AVO bovendien in beperkte mate informatie over opvoedingsproblemen en de behoefte van ouders aan opvoedingsondersteuning.

4.2.4 *Kinderopvang*

Het Centraal Bureau voor de Statistiek verzamelde tot 1997 informatie over het *gebruik van peuterspeelzalen*, voor het laatst zijn deze verschenen in de Statistiek Kindercentra 1997. Het gaat hierbij om gegevens zoals het aantal voorzieningen en het aantal kinderen dat er gebruik van maakt. In het kader van bezuinigingen is dit onderzoek vervallen. Momenteel komen er alleen gegevens beschikbaar over peuterspeelzalen die deel uitmaken van een koepel voor kinderopvang, maar daarmee kan dus geen volledig beeld worden geboden. Het AVO biedt wat informatie over het gebruik van peuterspeelzalen door huishoudens met kleine kinderen (evenals het Onderzoek Gezinsvorming van het CBS, maar omdat het hier om minder uitgebreide informatie gaat blijft deze

bron hier buiten beschouwing). De waardering van en behoefte aan peuterspeelzalen wordt echter niet onderzocht.

Over het gebruik van *kinderopvang en buitenschoolse opvang* bevat het AVO eveneens informatie. Hierbij gaat het zowel om de formele als om de informele opvang. Aangezien in het AVO ook allerlei achtergrondkenmerken van de respondenten bekend zijn kan ook enig zicht worden geboden op de kenmerken van gebruikers en niet-gebruikers - hetzelfde geldt uiteraard voor de peuterspeelzalen. Dat maakt het tot op zekere hoogte mogelijk zicht te bieden op de mate waarin verschillende (doel)groepen worden bereikt. Over het AVO kan tenslotte nog opgemerkt worden dat de waardering van en behoefte aan kinderopvang geen aandachtspunt vormt. In de basisvragenlijst van POLS (Periodiek Onderzoek Leefsituatie) van 2001 zitten overigens ook enkele vragen over kinderopvang, maar nog niet zeker is of deze in de toekomst gehandhaafd blijven.

Gegevens over het gebruik van kinderopvang en buitenschoolse opvang zijn verder beschikbaar via de Monitor Kinderopvang in Gemeenten, die SGBO - het onderzoeksbureau van de Vereniging Nederlandse Gemeenten - in opdracht van VWS verzameld en via de Statistiek Kindercentra van het CBS. Deze twee bronnen komen grotendeels overeen, met dien verstande dat SGBO de gegevens via de gemeenten verzamelt en het CBS via de kinderopvanginstellingen. Het gaat in beide gevallen om gegevens uit registraties en betreft onder andere het aantal deelnemende kinderen, het aantal voorzieningen, de capaciteit en de wachtlijsten.

4.2.5 *Tijdsbesteding en leefpatronen*

De *tijdsbesteding* van 0-12-jarigen is een terrein dat tot voor kort geen aandacht kreeg in reguliere periodieke onderzoeken. Het NSO-B verschaft hier voor het eerst wat - beperkte - informatie over. Zoals gezegd gaat het hier echter alleen om de 11-12-jarigen. Onderwerpen die aandacht krijgen zijn onder meer: lezen, TV/video kijken, computergebruik (thuis en op school zijn apart gevraagd), spelen met vrienden/vriendinnen, sporten, muziek maken, verenigingen en clubs, hobbies.

Sport- en cultuurdeelname en lidmaatschap van verenigingen komen zoals hiervoor vermeld aan bod in het NSO-B, voor zover het gaat om de tijd die kinderen daaraan besteden. Wat de cultuurdeelname betreft is in dit onderzoek bovendien nagegaan met wie zij dit deden. De deelname aan sport en cultuur en het lidmaatschap van verenigingen komt meer uitgebreid aan bod in het AVO. Over deze onderwerpen is voor de 6-12-jarigen dankzij dit onderzoek vrij veel informatie beschikbaar.

De *omgang met leeftijdgenoten* is een thema dat niet in de onderzoeken aan bod komt, met uitzondering van de hiervoor genoemde vraag hoeveel tijd kinderen met vrienden en vriendinnen spelen uit het NSO-B.

Riskante gewoonten en riskant gedrag staan centraal in het Peilstationsonderzoek dat al een aantal jaren achtereen is uitgevoerd door het Trimbo-s-instituut. Scholieren vanaf 10 jaar (groep 7 en 8 uit het basisonderwijs) vullen klassikaal een vragenlijst in over het gebruik van tabak, alcohol, drugs en over gokken. Ook wordt een aantal achtergrondkenmerken gemeten, evenals (beperkt) spijbelen en kleine criminaliteit. Peilingen zijn verricht in 1984, 1988, 1992, 1996 en 1999. Overigens moet opgemerkt worden dat de databestanden van de Peilstationsonderzoeken niet openbaar toegankelijk zijn, maar worden beheerd door het Trimbo-s-instituut.

4.2.6 *Onderwijs*

De informatievoorziening over het onderwijs is goed. In paragraaf 3, dat het verslag bevat van de inventarisatie van de informatiebehoefte onder belangrijke beleidsactoren, kwam al naar voren dat over dit onderwerp geen behoefte is aan additionele informatievoorziening. Voor de volledigheid worden de bronnen hier echter wel kort aangeduid.

De belangrijkste, meest rijke bron van informatie op dit terrein is het PRIMA-onderzoek, dat al eerder genoemd werd (zie paragraaf 4.2.1). Dit bestand bevat veel informatie over en van de leerlingen van basis- en speciaal onderwijs, zoals: verschillende toetsen, het schoolwelbevinden, het thuisklimaat, kenmerken van de ouders, onderwijsbijzonderheden, spijbelen. De meeste gegevens zijn bij de kinderen zelf verzameld, achtergrondgegevens via de ouders, leerkrachten en schooldirecties. Een belangrijk voordeel van dit onderzoek vergeleken met de meeste anderen is ook dat kinderen uit etnische minderheden goed in het bestand vertegenwoordigd zijn.

Van belang om hier te vermelden is nog de GOA-monitor die momenteel in ontwikkeling is. Na het doorlopen van een uitgebreid voortraject zijn er afspraken gemaakt tussen gemeenten en rijk over welke kernindicatoren alle gemeenten zullen gebruiken. Het gaat daarbij grofweg om deelnamecijfers, vertragingen en uitval, examenresultaten en doorstroom. Voor de invoering van de GOA-monitor is de aangekondigde komst van een persoonsgebonden onderwijsnummer van belang. De verwachting is dat het nog wel enkele jaren duurt voordat het hele systeem operationeel is en er gegevens beschikbaar komen (prognose is 2006). Er is gekozen voor een groeimodel, waarbij de kernmonitor in de toekomst uitgebreid en verdiept kan worden. Zo kunnen bijvoorbeeld ook indicatoren over voorschoolse opvang deel uit gaan maken van de GOA-monitor.

4.2.7 *Toekomstverwachtingen en opvattingen*

Over dit thema vindt momenteel geen periodieke gegevensverzameling plaats.

4.2.8 *Inkomsten en uitgaven*

Het NSO-B bevat wat informatie over de inkomsten (met name zakgeld) van kinderen evenals over hun omgang met geld. Ook de vraag waar kinderen hun geld aan uitgeven is in dit onderzoek opgenomen.

4.2.9 *Persoons- en gezinskenmerken*

Persoons- en gezinskenmerken zitten in vrijwel alle bronnen. Bij enquêtes is in dat kader doorgaans meer over de kinderen en hun achtergrondkenmerken bekend, dan uit registraties van instellingen. Het enige punt dat in gesprekken vaak als essentieel wordt genoemd, maar relatief weinig terug te vinden is in de bronnen betreft belangrijke gebeurtenissen die kinderen in hun leven hebben meegemaakt (bijvoorbeeld echtscheiding, overlijden, ernstige ongelukken). Van belang om te vermelden is overigens nog dat de Bevolkingsstatistieken van het CBS informatie bevatten over allerlei demografische kenmerken van de jeugd. Daarmee is het mogelijk om trends over de ontwikkeling van specifieke categorieën te schetsen.

4.3 TOT SLOT: INFORMATIEVOORZIENING IN BEWEGING

Het overzicht uit paragraaf 4.2 betreft een momentopname. Kenmerkend voor de periodieke informatievoorziening is echter de hoge mate van continuïteit in de dataverzameling. Zeker waar het gaat om de verschillende surveys die hiervoor besproken zijn valt niet te verwachten dat zich grote veranderingen zullen voordoen in de inhoud en opzet van de dataverzameling. Tegelijkertijd vinden er echter in de praktijk initiatieven plaats die van belang kunnen zijn voor de toekomstige informatievoorziening over 0-12-jarigen. Op drie daarvan en hun bruikbaarheid voor de landelijke informatievoorziening wordt hier tenslotte kort ingegaan: de lokale jeugdmonitoren, GGD-monitors en de verdere ontwikkeling van registraties en cliëntvolgsystemen.

4.3.1 *Lokale jeugdmonitoren*

Zoals hiervoor al een aantal keer kort werd aangestipt vinden er op lokaal niveau al geruime tijd initiatieven plaats die gericht zijn op het verwerven van bruikbare informatie over 'hun' jeugd. Uit een peiling in het voorjaar 2000 door SGBO (het onderzoeksbureau van de Vereniging Nederlandse Gemeenten) bij de 60 grootste gemeenten c.q. gemeenten met een eigen afdeling Onderzoek en

Statistiek is gebleken dat in de praktijk nog nauwelijks sprake is van monitoring van de jeugd. Slechts zo'n 40% van de geraadpleegde gemeenten geeft aan dat in hun gemeente gebruik wordt gemaakt van een jeugdmonitor. Meestal is dat tot het moment van onderzoek eenmaal gedaan. Van de gemeenten die zeggen geen gebruik te maken van een jeugdmonitor geeft ongeveer de helft te kennen dat er geen plannen zijn om binnen de gemeente een jeugdmonitor te gaan ontwikkelen. Volgens SGBO valt niet aan te nemen dat er buiten de bevroegde gemeenten gebruik wordt gemaakt van een jeugdmonitor (vanwege de hoge kosten en het ontbreken van een eigen onderzoeksafdeling).

Het begrip monitor blijkt overigens in de praktijk zeer verschillend uitgelegd te worden. Vaak zijn er wel wat losse elementen van gegevensverzameling (bijvoorbeeld uit de leerplichtadministratie en de kinderopvang) of worden landelijke gegevens naar de lokale situatie vertaald. Het hanteren van een samenhangende benadering, waarbij systematisch en periodiek dezelfde informatie wordt verzameld, komt echter nog nauwelijks voor.

Iets meer dan een derde van de door SGBO bevroegde gemeenten verzamelt gegevens bij de jeugdigen zelf. Voor zover bekend gaat dat in vrijwel alle gevallen uitsluitend om de oudere (≥ 12 jaar) schoolgaande jeugd. Rotterdam is voor zover bekend de enige gemeente waar ook over jonge kinderen systematische informatieverzameling deel uitmaakt van de jeugdmonitor.

De ervaring in het recente verleden en de gesprekken met betrokken beleidsactoren leren dat de kans dat er op afzienbare termijn vanuit het lokale niveau voor de landelijke beleidspraktijk bruikbare informatie over 0-12-jarigen beschikbaar komt nogal klein is. Vanuit de VNG/SGBO en vanuit de VSO (vereniging van gemeenten met een eigen afdeling Onderzoek en Statistiek) vinden weliswaar initiatieven plaats om tot onderling vergelijkbare gegevensverzameling te komen, maar de gemeenten blijken in de praktijk toch vaak hun eigen accenten te leggen (bijvoorbeeld verschillen in doelgroep, onderzoeksmethode, vraagstellingen en onderwerpen die aan bod komen). Indien de landelijke overheid behoefte heeft aan uniforme informatievoorziening vanuit het gemeentelijk niveau (zodat aggregatie mogelijk is), is een sterkere sturing vanuit het rijk nodig. Dit staat echter enigszins op gespannen voet met de decentralisatie van het jeugdbeleid en zal er ongetwijfeld toe leiden dat gemeenten financiële claims op tafel zullen leggen. Relevant is nog om te wijzen op een initiatief dat vanuit het SCP genomen wordt om te komen tot zodanige afstemming van de informatieverzameling dat die zowel voor landelijke als lokale beleidsactoren bruikbaar is.

4.3.2 GGD-monitors

De GGD heeft volgens de wet (WCPV) tot taak om inzicht te verschaffen in de gezondheidssituatie van de bevolking. De GGD'en zijn over het algemeen tamelijk actief met het opzetten of verbeteren van hun onderzoeken, onder meer over jeugdigen. Er bestaan momenteel diverse GGD-monitors, waarbij overigens de bestudeerde onderwerpen, doelgroep en steekproef zelden overeen komen. Het meest bekende en verst ontwikkelde voorbeeld van een jeugdmonitor die door de GGD wordt uitgevoerd is wel de eerder genoemde Rotterdamse Jeugdmonitor. Deze monitor loopt al een aantal jaren (hoewel nog niet voor alle leeftijdsgroepen), waarbij men is gestart bij het voortgezet onderwijs. Aangezien de Rotterdamse Jeugdmonitor algemeen grote waardering geniet, is een beknopte nadere toelichting hier op zijn plaats.

De Rotterdamse Jeugdmonitor is gericht op 0-18-jarigen. Er zijn 2 metingen voorschools, 2 in het basisonderwijs, 2 op het voortgezet onderwijs en een laatste op 18-jarige leeftijd. De opzet is longitudinaal: de hele leeftijdsrange is in 4 longitudinale trajecten verdeeld, waarbij men op 4 leeftijdsmomenten begint met een eerste meting en de kinderen volgt in de tijd. In 20001001 is men met het v.o.-traject al halverwege: de jeugdigen van 12/13 jaar zijn nu tot 15 jaar gevolgd (en dit loopt nog door tot hun 18e). Er is een eerste meting gedaan voor het traject van kinderen van groep 6 van het basisonderwijs tot dat zij in de eerste klas van het v.o. zitten en een eerste meting bij kleuters die men gaat volgen tot zij in groep 6 zitten. Ten aanzien van de voorschoolse periode loopt nog een pilot, men zoekt nog naar een geschikt betrouwbaar meetinstrument. Er wordt via verschillende berichtgevers informatie verzameld (ouders, thuiszorg, GGD, leerkracht en vanaf groep 6 ook bij de kinderen zelf). Inhoudelijk ligt het accent op het sociaal-emotioneel c.q. psychologisch welzijn, maar daarnaast krijgen ook de somatische ontwikkeling, de ouder-kindrelatie, het contact met anderen, problematisch gedrag, sport en vrijetijdsbesteding en ervaringen met hulpverlening aandacht.

Hoewel het de GGD is die zich primair bezig houdt met het ontwikkelen en uitvoeren van de Rotterdamse Jeugdmonitor, zijn ook andere stedelijke diensten erbij betrokken. Daartoe is een stedelijke werkgroep ingesteld, waarin de vragenlijsten/instrumenten en rapporten besproken worden. Tenslotte is nog van belang op te merken dat de GGD van Rotterdam inmiddels veel ervaring heeft opgedaan met verschillende meetinstrumenten (o.a. toepassing van de CBCL en KIPPI). Deze ervaring kan benut worden bij eventueel nieuw op te zetten landelijk onderzoek.

Van belang om hier nog te memoreren is dat in het kader van de herstructurering van de Jeugdgezondheidszorg ook registratie en monitoring aandacht zal krijgen (dit kwam al kort ter sprake in paragraaf 3.5). Het ministerie van VWS zal dit

jaar in samenspraak met gemeenten, GGD's en consultatiebureaus initiatieven nemen om de informatievoorziening rond de Jeugdgezondheidszorg te verbeteren.

4.3.3 *Registraties en cliëntvolgsystemen*

Op een aantal plaatsen in dit rapport is al gesproken over het belang dat beleidsactoren toekennen aan de gegevens uit registraties en dossiers. Met name het invoeren van cliëntvolgsystemen is een wens van velen. Eén van de verwachtingen die nogal eens te beluisteren valt, is dat op die manier tegelijkertijd voldaan zou kunnen worden aan de behoeften in het kader van de jeugdmonitor. Hier zijn echter vele bedenkingen tegenin te brengen.

In de eerste plaats zouden registraties en cliëntvolgsystemen per definitie alleen informatie kunnen leveren over de cliënten van de betreffende instellingen. In sommige gevallen (consultatiebureaus en onderwijsinstellingen) gaat het daarbij vrijwel om alle kinderen, maar in de meeste gevallen slechts om een beperkte groep (veelal kinderen met problemen). In de tweede plaats is het vanwege de privacywetgeving buitengewoon lastig om te komen tot koppeling van allerlei registraties. Dit betekent dat om te kunnen voldoen aan de wensen in het kader van de jeugdmonitor (brede benadering) de dossiers en registraties veel informatie moeten bevatten - ook informatie die niet direct relevant is voor de registrerende instantie zelf. Met het ontbreken van een direct eigenbelang van de instellingen is de gevraagde extra inspanning relatief hoog. Daar komt bij dat een dergelijke dossiervorming hoge eisen met zich mee brengt in de zin van wat en hoe men registreert (eenheid van taal). Het is bovendien zeer de vraag of het wel efficiënt is om van alle instellingen waar kinderen mee in aanraking komen te vereisen dat zij ten behoeve van onderzoek op gezette tijden uitgebreide vragenlijsten invullen en de dossiers actualiseren wanneer achtergrondkenmerken veranderen. Het op gezette tijden uitvoeren van een gericht onderzoek is efficiënter. Op die manier wordt alleen van een selectie van betrokkenen wordt eens in de zoveel tijd een extra inspanning gevraagd. Door het hanteren van een vaste vragenlijst is bovendien de vergelijkbaarheid van de verkregen informatie redelijk gewaarborgd.

5 VOORSTELLEN VOOR VERBETERING VAN DE INFORMATIEVOORZIENING OVER 0-12-JARIGEN

5.1 INLEIDING

Nu duidelijk is wat de informatiebehoefte onder beleidsactoren is, wat voor informatie over 0-12-jarigen periodiek beschikbaar komt en welke beperkingen zich daarbij voordoen, is de vraag aan de orde hoe de informatievoorziening in de toekomst het best gestalte kan krijgen. Alvorens op die kwestie in te gaan is het zinvol om de belangrijkste aandachtspunten die hiervoor aan bod zijn gekomen nog samen te vatten.

Een *eerste aandachtspunt* dat naar voren kwam in de inventarisatie van de informatiebehoefte onder beleidsactoren betrof de wenselijkheid een brede, integrale benadering te hanteren. Daardoor is het mogelijk verschillende aspecten van de ontwikkeling en leefsituatie van kinderen in samenhang te bezien. Deze wens betekent echter niet dat men over alle aspecten van de leefsituatie ook alles zou willen opnemen in de informatievoorziening. Uit de analyse van de gewenste inhoud van de informatie kwam namelijk naar voren dat met name drie thema's van belang worden geacht. Deze kunnen kortweg als volgt worden aangeduid: de ontwikkelingsstaat en het welzijn van kinderen, de kwaliteit van de opvoedingsomgeving en de vraag naar en ervaringen met voorzieningen. Bij de brede opzet zou hier verhoudingsgewijs veel aandacht aan geschonken moeten worden. De andere thema's die genoemd werden (zoals tijdsbesteding, sport- en cultuurdeelname en leefpatronen) zou volstaan kunnen worden met een peiling van een aantal kernindicatoren.

Een *tweede punt* dat uit de inventarisatie van de informatiebehoefte naar voren kwam is dat gekozen moet worden voor een landelijk representatieve opzet, waarbij de opzet zodanig moet zijn dat de gegevens ook voor lagere overheden bruikbaar zijn. Vooruitlopend op de concrete uitwerking van voorstellen, zijn daarbij in principe verschillende opties denkbaar. Zo kan bijvoorbeeld in het bestand een stedelijkheidsmaat op genomen worden, waardoor het mogelijk is onderscheid te maken tussen bijvoorbeeld grotere en kleinere gemeenten. Een andere optie is na te gaan in hoeverre een opzet te realiseren valt waarbij gemeenten en provincies eventueel extra respondenten kunnen 'kopen', waardoor voor hun situatie representatieve informatie beschikbaar kan komen. Bij de verbetering van de informatievoorziening zal de aandacht echter primair gericht

zijn op het voorzien in de informatiebehoefte ten aanzien waarvan de rijksoverheid het voortouw heeft.

Een *derde aandachtspunt*, dat enigszins op gespannen voet staat met de gewenste landelijke representativiteit, betreft de aandacht voor risicogroepen. Hoewel men er over het algemeen geen voorstander van is dat het onderzoek met name gericht wordt op probleemgedrag en risicogroepen, is er wel behoefte aan informatie daarover. Risicogroepen zouden in voldoende mate deel uit moeten maken van de onderzoeks populatie om daar uitspraken over te kunnen doen. Dit betekent ofwel een zeer grote omvang van de onderzoeks populatie en extra aandacht voor eventuele non-respons, of een gerichte oversampling van de steekproef.

In de *vierde plaats* kwam naar voren dat zoveel mogelijk gebruik moet worden gemaakt van reeds beschikbare informatie, dat het belangrijk is lopende informatiestromen op elkaar af te stemmen en dat nagegaan moet worden in hoeverre aangesloten kan worden bij reeds lopende initiatieven.

Zoals in paragraaf 4 is beschreven is er nog nauwelijks sprake van landelijk representatieve, periodieke informatieverzameling over 0-12-jarigen. Voor zover er surveys zijn verschaffen die meestal alleen over de oudste kinderen wat informatie; kinderen onder de 6 jaar maken vrijwel nooit deel uit van deze onderzoeken. Waar in surveys al gegevens verzameld worden, zal bezien moeten worden op welke wijze de vergelijkbaarheid van de gegevens zo goed mogelijk gewaarborgd kan worden (zelfde definities, meetinstrumenten, etc.). In paragraaf 4 is tevens een aantal actuele ontwikkelingen besproken: de lokale jeugdmonitor en de GGD-monitor. Het valt zoals gezegd echter niet te verwachten dat hieruit binnen afzienbare termijn voor de landelijke overheid bruikbare gegevens beschikbaar zullen komen. Afstemming is daarentegen wel van belang en het lijkt zinvol hiervoor een voorziening te treffen. De instelling van een klankbordgroep (zie verderop) biedt daartoe mogelijkheden. Een laatste informatiestroom die in paragraaf 4 besproken is betreft de registraties en de wens te komen tot de invoering van cliëntvolgsystemen en de 'verrijking' van registraties. Hier is betoogd dat het om verschillende redenen verstandig is om voor de landelijke informatievoorziening gebruik te maken van een gericht onderzoek, waarbij periodiek bij een steekproef informatie wordt verzameld.

Gezien het ontbreken van de momenteel gewenste informatie en het gebrek aan verantwoorde mogelijkheden om aan te haken bij lopende onderzoeken, lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat het noodzakelijk is om een nieuw onderzoek op te starten.

Een *vijfde punt* heeft betrekking op de vraag hoe een dergelijk onderzoek opgezet zou moeten worden. Paragraaf 3.5 bevat daartoe al een aantal richtlijnen. Een eerste is om vooralsnog te kiezen voor een cross-sectionele opzet. Bij de verder uitwerking van de opzet kan eventueel bezien worden wat de mogelijkheden (en consequenties) zijn om eventueel in een later stadium alsnog over te gaan tot een longitudinale aanpak. Een tweede richtlijn betreft de berichtgevers waarvan men informatie zou willen krijgen. Behalve van kinderen zelf (voor zover dat mogelijk is) zijn met name de ouders genoemd. Ook hecht men veel belang aan informatie van 'derden', die vanuit hun professe met kinderen te maken hebben. Met name medewerkers van consultatiebureaus, onderwijzers en schoolartsen zijn in dat kader relevant, aangezien zij vrijwel alle kinderen te zien krijgen. Voor anderen die genoemd werden is dat veel minder het geval: niet alle kinderen bezoeken een kinderdagverblijf of peuterspeelzaal, dus kan zo slechts over een beperkte groep kinderen informatie worden verkregen.

Een *zesde en laatste aandachtspunt* betreft de periodiciteit van de gegevensverzameling en de meetmomenten. Eens in de 4 à 5 jaar een nieuwe peiling uitvoeren is een frequentie die op een vrij groot draagvlak onder beleidsactoren lijkt te kunnen rekenen. Een vierjarige cyclus krijgt daarbij de meeste stemmen. Daarbij vindt men het niet nodig dat over elk leeftijdscohort gegevens moeten worden verzameld. Meestal worden 6 à 7 peilmomenten genoemd, te beginnen bij een peiling tussen de 0 en 2 jaar en als laatste aan het eind van de basisschoolperiode. Een punt dat hierbij bovendien aandacht behoef betreft de aansluiting tussen de informatie over 0-12-jarigen en die over de oudere jeugd.

5.2 ONDERZOEKSVORSTEL

Bij het ontwikkelen van nieuw onderzoek zijn er in feit met name twee opties interessant. Een eerste optie betreft een uitbesteding van dergelijk onderzoek aan het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Een tweede optie sluit aan op de vroegere peilingen in de jeugdgezondheidszorg die werden uitgevoerd door TNO Preventie en Gezondheid (TNO-PG).

5.2.1 Nieuw onderzoek bij het CBS

Gezien de centrale rol die het CBS in Nederland vervult als leverancier van informatie is nagegaan in hoeverre het CBS bereid is om op basis van de blijkens deze Voorstudie gewenste uitgangspunten een nieuw onderzoek over 0-12-jarigen uit te voeren. Hoewel het CBS op zichzelf positief staat tegenover

eventuele participatie in een op te zetten onderzoek 0-12-jarigen, zijn de mogelijkheden om dit zelf uit te voeren beperkt. Het CBS-beleid is dat uitbreiding van de bestaande kerntaken alleen te realiseren is bij een verruiming van het beschikbare budget. Bij gelijkblijvende middelen kan uitbreiding van de informatievoorziening over een specifiek onderwerp of een specifieke doelgroep alleen worden gerealiseerd, indien tegelijkertijd de informatievoorziening over een ander onderwerp of doelgroep wordt verminderd of zelfs gestopt. Voor het lopende jaar zijn er in elk geval geen mogelijkheden om nieuwe gegevens te verzamelen. Een eventuele beslissing over het opstarten van een nieuw onderzoek specifiek gericht op de 0-12-jarigen zou via de lijn van het nieuwe meerjarenplan van het CBS en de Centrale Commissie voor de Statistiek moeten lopen. Daadwerkelijke realisatie van een dergelijk onderzoek zal naar verwachting niet op korte termijn plaats kunnen vinden.

Een ander probleem dat zich voordoet bij een eventuele keuze voor uitbesteding aan het CBS heeft te maken met de wens gebruik te maken van verschillende berichtgevers. Zoals hiervoor werd gesteld is het wenselijk om in het onderzoek gebruik te maken van informatie van kinderen, ouders, de jeugdgezondheidszorg en eventueel het onderwijs. Het CBS kan zich voorstellen dat het werken met verschillende berichtgevers de beste manier is om aan betrouwbare informatie te komen. Ook bij het door het RIVM en CBS gezamenlijk uitgevoerde HIS/HES-onderzoek (Health Interview Survey/Health Examination Survey) is voor deze werkwijze gekozen. Respondenten die deelgenomen hebben aan POLS (i.c. de module Gezondheid en Arbeid) wordt gevraagd of zij ook bereid zijn deel te nemen aan een aanvullend onderzoek (zowel een lichamelijk onderzoek, als een additioneel schriftelijk onderzoek) dat op de regionale GGD wordt uitgevoerd. Het RIVM verzorgt de analyses van de resultaten van het lichamelijk onderzoek, het CBS verzorgt de analyses van de schriftelijke enquête. CBS en RIVM publiceren gezamenlijk de resultaten. Een belangrijk nadeel van een dergelijk getrap design is dat het leidt tot extra uitval in elke stap. Zoals hierna zal blijken kan een dergelijk nadeel voorkomen worden bij een opzet zoals die tot voor kort werd gevolgd bij de Peilingen Jeugdgezondheidszorg.

Van belang om hier op te merken is overigens dat het CBS in de afgelopen jaren wel enige inspanningen heeft verricht om de informatievoorziening over de jeugd te verbeteren. Met name de structurele invoering van een module 'Jeugd' in het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS) kan in dit verband vermeldt worden (dit is gericht op de categorie 12-30-jarigen). Ook zijn recentelijk in de Gezondheidsmodule van POLS meer vragen opgenomen die wat meer informatie verschaffen over de jeugd dan voorheen het geval was. De nadruk

daarin ligt echter op de fysieke gezondheid. Wel gaat het uitdrukkelijk ook om jongere kinderen (zie paragraaf 4).

5.2.2 Nieuwe peilingen gekoppeld aan de Preventieve Gezondheidsonderzoeken

TNO Preventie en Gezondheid (TNO-PG) heeft in het schooljaar 1997/1998 gegevens verzameld over psychosociale problemen bij kinderen van 2-15 jaar. Dit gebeurde in het kader van het project PGO-peilingen, in samenwerking met GGD'en en Thuiszorgorganisaties. De gegevensverzameling was gekoppeld aan de preventieve gezondheidsonderzoeken (PGO) die worden uitgevoerd door deze organisaties. In eerdere peilingen lag het accent op andere onderwerpen aan de orde (m.n. biometrie en morbiditeit).

Deze zesde peiling was voornamelijk de laatste in de reeks PGO-peilingen, aangezien de financiering ervan is stopgezet in het kader van de evaluatie van de Jeugdgezondheidszorg. Uit deze evaluatie was gebleken dat de peilstations in een aantal opzichten verbetering behoeven (met name met het oog op betere bruikbaarheid voor de beleidsontwikkeling). De conclusie was echter niet dat de methode van de peilstations niet geschikt zou zijn. De vraag of en zo ja hoe hiermee verder te gaan werd voorlopig 'geparkeerd' in afwachting van de herpositionering van de Jeugdgezondheidszorg. Ook de later gehouden Invitational Conference 'Toekomst Peilingen JGZ' leert dat er in het veld een breed draagvlak bestaat voor de Peilingen, waarbij overigens verschillende verbeteringen zijn voorgesteld. Duidelijk was ook dat gekozen zou moeten worden voor een brede aanpak (niet alleen de gezondheidstoestand, maar ook de leefsituatie en het welbevinden) mede om een bijdrage te kunnen leveren aan de ontwikkeling van integraal jeugdbeleid.

Nu de behoefte aan verbetering van de informatievoorziening over 0-12-jarigen nijpend begint te worden, lijkt het moment aangebroken om opnieuw Peilingen uit te gaan voeren en wel op zodanige wijze dat deze voldoen aan de wensen en uitgangspunten die in deze Voorstudie behandeld zijn. Het ligt voor de hand dat het Ministerie van VWS coördinerend optreedt ten aanzien van de financiering van het onderzoek c.q. dit grotendeels financiert, aangezien de staatssecretaris van VWS ten aanzien van jeugd een coördinerende taak heeft en zowel het algemene jeugdbeleid als de jeugdgezondheidszorg onder dit ministerie vallen. Om de besluitvorming te bespoedigen volgt hier tenslotte een globale uitwerking van het globale onderzoeksdesign dat gevolgd zou kunnen worden.

5.2.3 *Uitwerking van het voorstel*

Globaal onderzoeksdesign

De gegevensverzameling wordt gekoppeld aan de preventieve gezondheidsonderzoeken (PGO's), uitgevoerd door de thuiszorgorganisaties en GGD'en. Behalve via de medewerkers van consultatiebureaus en GGD'en wordt ook informatie verzameld via de ouders en via de kinderen (bij de oudsten onder hen). Eventueel kan nog bezien worden in hoeverre aanvullende informatieverzameling via de onderwijzers zinvol en haalbaar is.

De inhoud van de peiling zal breed zijn. De nadruk zal liggen op het in beeld krijgen van de ontwikkelingsstaat van kinderen (in brede zin), de opvoedingssituatie en de ervaringen met en behoefte aan ondersteuning/hulpverlening. Daarnaast zal via een aantal kernindicatoren ook informatie verzameld worden over andere relevante aspecten van de leefsituatie (zoals tijdsbesteding en sportdeelname). Voor het ontwikkelen van de vragenlijst en meetinstrumenten wordt gebruik gemaakt van de ervaringen uit de eerdere peilingen evenals van ervaringen uit andere relevante onderzoeken. Bovendien wordt bezien hoe via het gebruik van dezelfde definities, categorisering en meetinstrumenten zo goed mogelijk aangesloten kan worden bij lopende informatieverzamelingen in den lande. Met name de Rotterdamse Jeugdmonitor en de genoemde longitudinale onderzoeken die vanuit een aantal universiteiten zijn gestart. De opzet van de landelijk representatieve studie zal in principe cross-sectioneel zijn. In de nader uit te werken onderzoeksopzet kan bij wijze van extra optie worden uitgewerkt in hoeverre een longitudinale opzet haalbaar is.

Het onderzoek zal worden uitgevoerd onder zo'n 10.000 kinderen in de leeftijd van 0-12 jaar, verspreid over verschillende leeftijdsgroepen. Daarbij valt te denken aan de volgende categorieën (0/2 jarigen, 3/4 jarigen, 5/6 jarigen, 7/9 jarigen, 10/12 jarigen). Om zowel een landelijk representatief beeld te verkrijgen als inzicht te kunnen bieden in specifieke risicogroepen, zal een oversampling in een aantal grote steden plaatsvinden. Gestreefd wordt naar een landelijk representatieve populatie van ongeveer 7500 kinderen, aangevuld met ongeveer 2500 kinderen uit kwetsbare groepen. De specifieke vaststelling van de onderzoeks populatie zal deel uit maken van de concrete uitwerking van de onderzoeksopzet.

Planning en organisatie van de dataverzameling

Het uitvoeren van een dergelijk onderzoek is een ambitieus en kostbaar project. Dit heeft consequenties voor de planning en organisatie van de dataverzameling. Wat betreft de planning moet ervan worden uitgegaan dat de daadwerkelijke verzameling van gegevens pas kan plaatsvinden in het schooljaar 2002/2003.

Dit heeft een aantal redenen. Gezien de hoge kosten van het project (meer dan een miljoen gulden) zal een Europese aanbesteding van de dataverzameling moeten plaatsvinden. De ervaring leert dat dit traject ongeveer 4 maanden in beslag neemt. Daarna is enige tijd nodig om Consultatiebureaus en GGD'en te werven die uiteindelijk een groot deel van het werk moeten verrichten. Ondertussen kan gewerkt worden aan de ontwikkeling van de vragenlijst, waarbij zoals gezegd afstemming dient plaats te vinden met ander onderzoek. Voorafgaand aan de start van de uitvoering van het veldwerk is allereerst een training noodzakelijk van de interviewers (medewerkers van de GGD'en en Consultatiebureaus). Dit voortraject zal zeker een maand of 8 duren. De feitelijke verzameling van de gegevens zal vervolgens een heel schooljaar in beslag nemen, dit vanwege de koppeling aan de Periodieke Gezondheidsonderzoeken die verspreid over een schooljaar worden gehouden. Wanneer het onderzoek wordt uitgevoerd in het schooljaar 2002/2003 zullen de eerste resultaten in 2004 beschikbaar komen.

Om te zorgen dat de dataverzameling goed wordt afgestemd op de informatiebehoefte in het kader van het jeugdbeleid, verdient het aanbeveling deze te koppelen aan de landelijke jeugdmonitor en het Sociaal en Cultureel Planbureau opdracht te geven zorg te dragen voor de regie en uitvoering van een en ander. Dit betekent dat het ministerie van VWS als opdrachtgever fungeert. Het Sociaal en Cultureel Planbureau zal daarbij een klankbordgroep in het leven roepen, bestaande uit personen die beleidsmatig - op verschillende bestuurslagen - werkzaam zijn op het terrein van het jeugdbeleid en een aantal wetenschappers. Deze klankbordgroep krijgt tot taak de onderzoekers te adviseren over de opzet en uitvoering van het onderzoek en mee te denken over het realiseren van een goede afstemming op de informatiebehoefte van verschillende beleidsactoren en op lopend onderzoek.

LITERATUUR

CBS (1999)

Jeugd 1999: cijfers en feiten. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek, 1999.

Fleurke en De Vries (1996)

F. Fleurke en M.S. de Vries. Zicht op het Lokaal Preventief Jeugdbeleid. Een voorstudie naar de zin en mogelijkheid van een monitor ten behoeve van het rijksbeleid. Amsterdam: Vrije Universiteit / Vakgroep Politicologie en Bestuurskunde, 1996.

Frenks (1996)

W. Frenks. Op weg naar een plan van aanpak voor de ontwikkeling van een jeugdmonitor 0-25 jaar. Een programmeringsnotitie ten behoeve van de Commissie Jeugd Onderzoek. Petten: TJM Consultancy bv, 1996.

Gilsing (1999)

R. Gilsing. Lokaal jeugdbeleid: een inventariserend onderzoek. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 1999.

Gilsing et al (2000)

R. Gilsing, T. Roes, V. Veldheer en M. Vorthoren. Knelpunten in het stedelijk jeugdbeleid. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2000.

Koppert (1996)

C. Koppert. Building a Dutch Youth Monitor. Den Haag: Instituut voor Hogere Europese Studies, 1996.

Miristerie van BZK (1999)

Jeugdbeleid in Ba(la)ns. Afspraken van rijk, provincies en gemeenten over een gezamenlijk jeugdbeleid. Den Haag: Ministerie van BZK, 1999.

Pels, Verweij en Van Bommel (1996)

T. Pels, A. Verweij en M. van Bommel. Voorstudie jeugdmonitor. Rotterdam: ISEO, 1996.

Van Tilborg en Riemersma (1995)

L van Tilborg en F. Riemersma. Haalbaarheidsonderzoek jeugdmonitor 0-25 jaar; eindrapport. Den Haag: Sardes, 1995.

Wittebrood en Keuzenkamp (red) (2000)

K. Wittebrood en S. Keuzenkamp (red.). Rapportage jeugd 2000. Trajecten van jongeren naar zelfstandigheid. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2000.

BIJLAGE

Lijst van personen waarmee gesprekken zijn gevoerd voor het inventariseren van de informatiebehoefte

Kees Bakker (NIZW)
Gert van den Berg (Programmeringscollege Jeugdonderzoek)
Paul Bonke (IPO)
Gerda Bosdriesz (gemeente Dordrecht)
Ton Eijken (ministerie van Justitie)
Jan Gerris (Universiteit Nijmegen)
Dies Griffioen (directie Jeugdbeleid/VWS)
Edith Hallensleben (provincie Zuid-Holland)
Jo Hermanns (Universiteit van Amsterdam)
Maartje Jacobs (ministerie van OC&W)
Wilma Jansen (GGD Rotterdam)
Jaap van Kampen (Stichting Jeugdinformatie Nederland)
Ivonne Keuzenkamp (IPO)
Peter Lankhorst (Landelijk Platform Jeugdzorg)
Hans van Maastricht (gemeente Rotterdam)
Bob van der Meijden (VNG/SGBO)
Hans Migchielsen (VNG)
Peter Molenaar (ministerie van OC&W)
Maria Pannebakker (NIZW)
Heleen Seelen (gemeente Dordrecht)
Mark Wekenborg (ministerie van OC&W)
Henk Zoomers (VWS/JGZ)